DOI: https://doi.org/10.26565/2227-6505-2022-35-04
УДК 930.1:94(477+437)

О. Є. ЗУБКО, канд. іст. наук,
старший лаборант кафедри всесвітньої історії та археології
e-mail: zubkoolga5@gmail.com ORCID ID: https://orcid.org/0000-0002-7052-1472
Донецький національний університет ім. В. Стуса (Вінниця),
вул. Грушевського, 2, м. Вінниця, 21050, Україна

ЦІКАВІ ФАКТИ З ПОВСЯКДЕННОГО ЖИТТЯ УКРАЇНСЬКИХ ЕМІГРАНТІВ У МІЖВОЄННІЙ ЧЕХОСЛОВАЧЧИНІ (1921–1939 рр.)

Мета статті. Подання інформації про цікаві факти з життя українських емігрантів, які опинилися у міжвоєнній Чехословаччині на початку 1920-х років. Українські емігранти виїхали за кордон внаслідок поразки національно-визвольної боротьби 1917-1921 років. Серед них: колишні військові УНР, ЗУНР, Кубанської Народної Республіки (КНР); урядовці УНР, ЗУНР, КНР; працівники закордонних представництв останніх - дипломатичних, політичних, економічних, санітарних місій; цивільні особи.

Серед діячів УНР подано цікаві факти з життя Дмитра Чижевського, Андрія Макаренка, Сергія Шелухіна, Дмитра Антоновича, Трохима Пасічника, Олександра Олеся, Федора Слюсаренка. Серед діячів ЗУНР представлені цікаві факти з життя Степана Рудницького та Нестора Нижанківського. Серед діячів Кубанської Народної Республіки представлений Григорій Омельченко.

Методологія дослідження передбачає застосування принципів критичного аналізу та зіставлення.

Наукова новизна дослідження – показ світобачення та поведінки людини в центрі історичного аналізу.

Висновки. Наукове дослідження важливе з трьох причин. По-перше, матеріал актуальний не як суха біографічна довідка. По-друге, подана інформація допомагає вимальовувати цікаві закономірності епохи 1920-1930-х років, які дозволяють краще зрозуміти саму епоху (науково-технічні інновації, модні, харчові, музичні та книжкові уподобання тощо). По-третє, історія української еміграції у міжвоєнній ЧСР містить конкретні перевірені життям рецепти виживання у важкі часи.

Ключові слова: українська еміграція, міжвоєнна Чехословаччина, повсякденна історія, цікаві факти з життя емігрантів.

Як цитувати: Зубко О. Є. Цікаві факти з повсякденного життя українських емігрантів у міжвоєнній Чехословаччині (1921–1939). *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Історія України. Українознавство: історичні та філософські науки»*. 2022. Вип. 35. С. 36 – 44. DOI https://doi.org/10.26565/2227-6505-2022-35-04
In cites: Zubko O. E. Interesting facts from the everyday life of Ukrainian emigrants in interwar Czechoslovakia (1921–1939). *Bulletin of Kharkiv National University named after V. N. Karazin. Series "History of Ukraine. Ukrainian studies: historical and philosophical sciences*". 2022. Issue. 35, (36 – 44). DOI https://doi.org/10.26565/2227-6505-2022-35-04(in Ukrainian)

У сучасній історичній науці популярним напрямком досліджень залишається тема повсякденності в різні епохи. Історики все частіше звертають увагу на

©Зубко О. Є., 2022

«звичайних»,«маленьких» людей. Адже історія української політичної еміграції у міжвоєнній Чехословаччині детально досліджена на макрорівні, тоді як інтерес до того, як буденно (мікрорівнево) проходило життя емігрантів у 1920–1930-ті в Першій республіці чехів і словаків тільки набирає обертів.

Українські вихідці опинилися у міжвоєнній Чехословаччині не так через початок Першої світової війни, як через революційні події на теренах колишніх Російської й Австро-Угорської імперій, а також через встановлення радянської та польської влади на українських й західноукраїнських землях. За кордон вийшли: колишні військовослужбовці Української Народної Республіки (УНР), Західноукраїнської Народної Республіки (ЗУНР), Кубанської Народної Республіки (КНР); урядовці УНР, ЗУНР, КНР; працівники закордонних представництв останніх – дипломатичних, політичних, економічних, санітарних місій; цивільні особи. За підрахунками українських дослідників приблизно 20 000 осіб [8, с. 41].

Політичні та військові емігранти полишили після себе чимало спогадів та мемуарів. Ці спогади та мемуари, як пояснення політичних кроків емігрантів і їх морального виправдання перебування за кордоном, з одного боку, допомагають сучасним дослідникам знайти відповіді на багато хвилюючих питань, а з другого, несуть в собі глибоку життєву мудрість. Та найголовніше: вони відкривають не тільки секрети й таємниці тієї або іншої людини, але й певним чином її справжню суть. За основу нами взято спогади Н. Наріжної [5], Н. Суровцевої [8], В. Сім'янцева [7], щоденники й мемуари С. Русової [6]. А вестимемо ми мову про тих українських вихідців-антибільшовиків, хто прибув до Чехословаччини на початку 1920-х р. А саме: Д. Чижевського, А. Макаренка, С. Шелухина, Д. Антоновича, Т. Пасічника, Г. Омельченка, Ф. Слюсаренка, О. Олеся, Н. Нижанківського, В. Щербаківського.

Урядовці й працівники закордонних представництв Української Народної Республіки (наддніпрянці).

Дмитро Іванович Чижевський (1894–1977) – надзвичайно плідний філософ й історик, визнаний світилом європейської й світової науки. У 1917 р. Дмитро Чижевський, попри свою належність до російської меншовицької партії, був обраний до складу Української Центральної Ради (УЦР). Коли в ніч на 25 січня 1918 р. Мала Рада УЦР голосувала за прийняття Четвертого Універсалу та проголошення самостійності УНР, Чижевський подав свій голос проти. Та рішення було ухвалене більшістю. Переживши багаторазові зміни політичних режимів у Києві протягом 1917–1920 рр., Чижевський розчарувався в кожному з них. А під час «червоного терору» він узагалі ледве уникнув загибелі. Тому влітку 1921 р., незважаючи на можливість залишитися для викладання в Київському інституті народної освіти (так більшовики перейменували Київський університет Святого Володимира), він емігрує спершу до Німеччини, а згодом переїздить до ЧСР. Його «празький період» – 1924–1945 рр. – тісна співпраця з різними українськими еміграційними організаціями. Так, з 1924 р. по 1933 р. Дмитро Іванович – професор й завідувач кафедри філософії Українського вищого педагогічного інституту ім. М. Драгоманова, а з 1929 р. по 1945 р. – професор філософії Українського вільного університету (УВУ).

У празький період Чижевський досліджує вплив німецького філософа Георга Вільгельма Фрідріха Гегеля на слов'янську науку та вплив німецької філософії на російську літературу. В цей же час Чижевський, вивчаючи німецьку містику, знаходить у архівах рукописи чеського філософа й педагога Яна Коменського та сам зацікавлюється містицизмом в творах М. Гоголя, Г. Сковороди, Ф. Достоєвського. Отож, з містицизмом, а ще й з епатажем Чижевського у цей час довелося познайомилася більшості українських емігрантів.

Перші прояви дивацтва Дмитра Івановича стали помітними ще в 1919–1920 рр. Надія Віталіївна Суровцева (1896–1985) – співробітник секретаріату Міністерства закордонних справ у часи Української Держави гетьмана П. Скоропадського, член Української делегації в роботі Паризької мирної конференції часів Директорії – згадувала, як ще у Берні (Швейцарія), під час зупинки делегації «цей колишній міністр, здається, фінансів поліз знічев'я у ставок біля острова Руссо у самих трусах випробовувати винайдені ним якісь крильця для плавання» [8, с. 95].

А ось у Празі він дивував своєю феноменальною пам'яттю, любов'ю до котів, «буршівськими вечірками», вірою в чортів та несприйняттям зеленого кольору як такого. Дмитро Іванович легко запам'ятовував номери усіх проїзних трамвайних квитків і часто-густо цим вигравав суперечки на гроші. Обожнював котів, котрих вважав кращими й вищими істотами, а також чудовими співрозмовниками. А під час неодноразово влаштованих «буршівських вечірок» («бурш» – член студентського союзу або товариської корпорації, який дотримувався певних правил життя) Дмитро Іванович частував гостей їжею власного приготування. Найцікавіше було з чортівнею та зеленим кольором, бо Чижевський був твердо переконаним, що і власне чорти зеленого кольору. Зрозуміло, що студентам та колегам приходити на його пари у одязі зеленої гами було заборонено. Кульмінаційним моментом дивацтв Чижевського стала п'ятниця 13 березня 1925 р. Того дня Дмитро Іванович запрацювався у бібліотеці УВПІ ім. М. Драгоманова. Отож, аби визволитися з бібліотечного полону він змушений був скористатися телефоном. Слухавку телефону того дня «пощастило» взяти проректору інституту Василю Івановичу Сімовичу (1880–1944) – мовознавцю, культурному діячу. Однак замість подяки, проректор почув лише претензії: мовляв, чому бібліотекою вештаються чорти та переставляють потрібні Чижевському книжки [3, с. 342].

Та за усією епатажністю (нестерпним характером, різкістю) й містицизмом (забобонністю) філософа насправді крилася самотність. Він не вірив людям, а власних дітей, на жаль, не мав. Самотність під кінець життя Чижевського стала справжньою його трагедією.

Андрій Гаврилович Макаренко (1885–1963) – в часи Центральної Ради організатор залізничників та голова їх спілки, в добу Гетьманату – директор одного із департаментів Міністерства шляхів сполучення, а в часи Директорії – один із директорів – потрапив до ЧСР у 1923 р. У 1928 р. захистив докторську дисертацію в УВПІ ім. М. Драгоманова. Ще за часів Директорії, разом із політичним соратником Федором Петровичем Швецем (1882–1940) критикував С. В. Петлюру, тому вже у Празі створив альтернативний політичний центр Екзильному уряду УНР – Українську національну раду за кордоном.

Попри усі намагання бути корисним українській національній справі, Андрій Гаврилович вирізнявся неймовірним честолюбством (марнославністю) та улесливістю, про що, зокрема, відзначали відомі педагог Софія Федорівна Русова (1856–1940) й поет Олександр Іванович Кандиба (Олександр Олесь) (1878–1944). Софія Федорівна писала про марнославність Макаренка надзвичайно делікатно, звертаючи увагу на те, що «вочевидь, колишнє кріпацтво Макаренкових батьків дає про себе знати» (батьки Андрія Гавриловича були кріпаками родини Драгоманових) [6, с. 241]. А ось Олександр Олесь, як колишній дипломат, навпаки, у своїй збірці «Перезва» (1921 р.) відкрито висміював Макаренка: - Голубчику, голубчику, / Вам борщику, чи супчику, / Чи юшечки, чи кашечки, / Чи з маслечком, чи такечки [10, с. 124].

Тобто, природні прагнення Андрія Гавриловича заслужити визнання реальними справами, стати кращим у своїй сфері і бути достойно оціненим, перекреслювалося притаманною йому улесливістю, що зводила нанівець і спілкування, і справи.

*Сергія Павловича Шелухина (1864–1938) «*українська Прага» йменувала виключно «прокуратором» через принциповість у відстоюванні політичних та національних позицій, а ще через надмірну увагу до посадових регалій та звань. Юрист за фахом, Сергій Павлович був членом Центральної Ради, генеральним суддею УНР, учасником Української делегації на Паризькій мирній конференції. У Празі – він професор карного права УВПІ ім. М. Драгоманова в 1924–1925 рр., а з 1925 р. по 1938 р. декан факультету права та суспільних наук УВУ, тоді як з 1929 р. проректор УВУ. Одночасно – член Українського правничого товариства в ЧСР та Українського товариства прихильників Ліги Націй. Обстоював незалежність Української Автокефальної Православної Церкви (УАПЦ).

Надія Віталіївна Суровцева засвідчувала, що Сергій Павлович Шелухин до переїзду в Прагу жив у неї на квартирі у Відні близько чотирьох місяців, що був він «стариком жвавим, енергійним і недурним, котрий не знав іноземних мов і дуже тужив за Україною; Директорію не любив і весь час лаявся з українцями-емігрантами» [8, с. 111]. Тоді як львівське видання

«Назустріч» 15 січня 1934 р. опублікувало один із епізодів участі Шелухина в роботі Паризької мирної конференції в 1919 р. Видання писало про те, що Шелухин замовив собі візітівку з титулом senator та наполягав на тому, щоб титул цей був надрукований на візітівці саме в правому верхньому кутку. Усі спроби пояснити Сергію Павловичу, що його посада сенатора Вищого суду в Одесі має перекладатися французькою мовою інакше і що в правому верхньому кутку візітівки пишуть зазвичай місто та адресу, Сергієм Павловичем відкидалися. Він страшенно дратувався через це. Тому одному із секретарів делегації не лишалося нічого, як зіронізувати: «А я гадаю, що титул сенатор і то саме в тому місці на білеті зовсім підходить, значить той, що мешкає над Сеною» [1, с. 10].

У грудні 1938 р. над могилою Сергія Павловича «празькі українці» із сумом констатували, що його безкомпромісність й принциповість, увага до дрібниць мали й зворотній бік і завадили прожити довше життя.

В українському еміграційному осередку міжвоєнної Чехословаччини значну увагу привертав і *Дмитро Володимирович Антонович (1877–1945)* – в еміграційну добу – ректор Українського вільного університету в 1928–1930 рр. та 1937–1938 рр., голова Українського історико-філологічного товариства й директор Музею визвольної боротьби України в 1925–1945 рр. Його зусиллями у Празі постала також Українська студія пластичного мистецтва. Найуживаніші епітети щодо Дмитра Володимировича серед українських вихідців: «літня людина з претензіями на молодість» [8, с. 112] й «Адріатичне море» [5, с. 51].

Дмитро Володимирович, попри «претензії на молодість» й блакить своїх очей, був дуже працьовитим. Однак, коли робив комусь зауваження з того або іншого питання, то міг перейти й на «високе сопрано». Зокрема, «високе сопрано» досить часто звучало в розмовах Дмитра Володимировича з його онуком Юрієм, котрий в 1922 р. разом із дідом переїхав до Праги. (Юрієм Володимировичем Вовком (1899–1961) майбутнім художником-графіком, портретистом, карикатуристом й книжковим ілюстратором). 23-річний вайлуватий юнак цілісінькими днями тільки й те і робив, що малював дотепні карикатури, заробляючи ними дуже мало, тоді як зароблені гроші витрачав швидко й нерозважливо, чим страшенно сердив дідуся.

В цілому, серед українських вихідців в міжвоєнній ЧСР Антонович мав авторитет і пошану. За визначенням Василя Олексійовича Біднова (1874–1935) – відомого дослідника церковної історії, – Дмитру Антоновичу було притаманне «систематичне уникання всього того, що викликало сварки й дезорганізацію, та непохитна принциповість у поведінці». Він міг примирити здавалось би непримиримих опонентів.

Найтаємничішою постаттю серед українських вигнанців, але такою, що дбала про здоров'я емігрантів у міжвоєнній ЧСР, був *Трохим Іванович Пасічник (1896–1968).* У поле зору автора цієї публікації Трохим Іванович потрапив як емігрант, родом з Вінницької області. Проте пошуки в архівах Вінницької, Хмельницької областей, в Державному історичному архіві м. Львову і в Центральному державному архіві вищих органів влади та управління в м. Києві засвідчили, що біографія Трохима Івановича з якихось причин є достовірною лише з 1922 р., часу коли він переїхав з Польщі до ЧСР. У міжвоєнних Празі та «припразьких» Ржевницях Пасічник – викладач української мови Матуральних курсів при УВПІ ім. Драгоманова та Української реформованої гімназії, що з часом переїхала з Ржевниць до Модржан.

Українській еміграційній спільноті Трохим Іванович запам'ятався скрипкою, яку волочив крізь за собою та на якій грав постійно мелодію однієї і тої самої пісні «Віють вітри, віють буйні»; любов'ю до поезій Тичини та прози Стефаника й лекціями-нотаціями про шкоду тютюнопаління. І якщо, за згадками Валентина Івановича Сім'янцева (1899–1992) – сотника Армії УНР, студента-подєбрадця, інженера – «лекції Пасічника відкривали нові світи, через які можна було побачити, під'їжджаючи потягом до Праги, Київ насправді, як підняли брови його собори, розбіглися його квартали…» [7, с. 61], то лекції-нотації щодо шкоди тютюнопаління були реально дошкульними. На думку Трохима Івановича витрачати 100-200 крон щомісяця на якійсь дурниці було дуже нерозумним.

Тютюнопаління у міжвоєнній ЧСР, особливо в 1920-х, підживлювалося рекламою. В той час палити вважалося модним й престижним. Про це на кожному кроці нагадували різноманітні газети та часописи, що рекламували, насамперед, продукцію підприємства Škoda: автівки, мотоцикли, зброю й літаки. В позитиві тютюнопаління переконували також лікарі, спортсмени, актори і, навіть, науковці. Доходило до того, що одні тютюнові кампанії сповіщали про здатність тютюну впивати на обмінні процеси в організмі, отож в сприянні тютюну відносно скинення зайвої ваги; а інші просто зображали представників середнього класу з цигарками в звичній домашній обстановці (з дітьми, дружинами, песиками та котиками). Однак, якщо чехи «полюбляли» американські Marlboro, Camel, Winston (відомі марки на території Чехії з 1904 р., 1916 р.), то українські вихідці могли дозволити собі тільки дешеву Vlasta.

На нашу думку ще однією об'єктивною причиною популярності тютюнопаління в міжвоєнну добу серед українських емігрантів був, «уклад і триб життя» власне самих емігрантів. Мова йде про те, що українська антибільшовицька еміграція була чи не найбільш культурною або статусною еміграцією, котра мала в своєму складі, як зазначено вище, політиків, вчених, поетів, художників, акторів, письменників, винахідників й інших, тих, для кого цигарки виступали одним із органічних елементів їх життя та діяльності. Наприклад, той же відомий поет Олександр Олесь не міг творити без пива та 40-50 цигарок у день.

До суб'єктивних причин популярності тютюну серед української еміграційної спільноти в міжвоєнній ЧСР варто додати юнацький максималізм її молодших представників, їх бажання спробувати все. Про це влучно відзначала у своїх спогадах Наталя Симонівна Наріжна (1922–2008) – майбутній журналіст, членкиня ОУН(б). Наталі Наріжній у 1938 р. дісталося «на горіхи» за цигарки від Трохима Івановича Пасічника, як шкільного куратора (класного керівника). Вона згадувала той випадок так: «Давай підемо у ліс, – сказала одного сонячного пообіддя Килина, (Килина (Катерина) Білецька (Ольжич; Лазор) (1919–1996) – молодша донька професора Леоніда Тимофійовича Білецького (1882–1955)) – відомого літературознавця, дружина О. Ольжича, журналіст), додаючи з поважною міною, що має аж дві цигарки. Почувалися ми дорослими – мені було майже шістнадцять, а Килина була дещо старшою. Ми пішли у ліс, у сторону тієї частини Модржан, де жила Килина разом з родиною. Ліс був досить ріденький, але ми знайшли прозору гущавину, посідали на траву і почали, загикуючись, смоктати «Власти». Тільки-но наші творчі душі, з допомогою реальної нудоти, почали підноситись під небеса, коли нам над головами громом загуркотіли слова професора Пасічника: «Білецька, Наріжна, що ти ви тут робите?» Що за дурне питання, подумала я. Та ж він бачить, що ми стараємося навчитися курити. Що в ту хвилину подумала Килина, не знаю, пригадую тільки її блакитні очі, мов ранішнє небо, і не менше розумну від запиту відповідь: «Вибачте, пане професоре, ми не знали, що тут вас зустрінемо». Пасічник оторопів, а тоді подивився на мене: «І, ви, Наріжна, також не знали?» Мені захотілося сміятися, так що я тільки кивнула головою на знак згоди. Як видно, професор також хотів сміятися. Відвернувшись від нас, він буркнув, щоб ми забиралися геть з лісу і щоб він більше ніколи не бачив нас і близько тютюну в будь-якій формі. Ми подякували і пообіцяли, що більше не будемо ходити в ліс вчитися курити» [5, с. 72].

Окрім тютюну, пиво, а з ним і рибальство було двома великими пристрастями згадуваного вкотре поета *Олександра Олеся*. Віктор Кіндратович Приходько (1886–1922) – громадсько-політичний діяч, член УЦР і товариш Олеся по пиву рефлексував: «Самотній Олесь в куточку маленької пиварні… Так Олесь міг просидіти на одному місці три й п'ять годин. Перо бігало по папері, папіроски викурювалися одна по одній, а «hostinsky», шинкар, дбав щоби «pan spisovatel» без пива не сидів… Ось загально взявши образ Олесевової пиятики. Він не раз казав мені – «виправдовувався», що пиво дуже гарно на нього впливає, підносить його настрій і він тоді має охоту писати. Це знали його Дружина й Син і вдома ніколи з цього приводу не було жодних розмов. В пивярнях Олеся дуже любили господарі – «гостінскі» і постійні гості. Любили за привітність, простоту і лагідність вдачі. Всі знали, що це – «ukrainski spisovatel a basnik» і ставилися з великою пошаною. Коли-б Олесь помер у нормальні часи, то

– я певен – за його гробом слідкували-б сотні ось цих його знайомих і приятелів-чехів, а в пиварнях, де він засідав, з'явились-би на стінах, європейським звичаєм, почесні дошки з надписом «zde sedaval ukrainski basnik Oles» [4, с. 246]. Тоді як про рибальство сам Олесь Олександрович казав, «що воно гірше пиятики і гірше куріння, бо від куріння й пиятики можна відучитися, а від рибальства – ні; рибалка за рибальство може й на кару піти».

Для історика античності *Федора Павловича Слюсаренка (1886–1958)* – громадського діяча, доцента й професора УВПІ ім. М. Драгоманова й УВУ найбажанішими в житті були тиша та спокій, що при балакучій дружині, котру ніхто ніколи не міг переговорити, було, зрозуміло, неможливим. Проте, вихід знайшовся. Волинський кооператор Федір Олександрович Сумневич (1885–після 1929) – голова Української Селянської спілки в ЧСР – відкрив у Празі Автотракторні курси, аналог сучасних курсів з підготовки водіїв автівок. мотоциклів й тракторів. Їх відкриття було викликане тим, що в міжвоєнний час в Першій Республіці чехів і словаків активно розвивався й автопром, котрий випускав стійкі, елегантні, надійні та економні «шкодовки» з бензиновими моторами. Починаючи з 1923 р. і закінчуючи 1936 р. найбільш популярними моделями серед «шкодовок» були 4R, 6R, 422, 645, 860 (усі перераховані моделі – кабріолети) та Škoda Popular (різновид гоночних болідів, карет швидкої допомоги та автівок комунальних служб). Проте, українська еміграційна спільнота в цій країні автівки використовувала виключно з прагматичних мотивів. Вміння кермувати автівкою дозволяло швидше й успішніше офіційно працевлаштуватися.

За кермо автівок сідало й еміграційне українське жіноцтво. Кажучи «сучасною мовою» в українському еміграційному осередку міжвоєнної ЧСР певним чином дотримувалися «гендерного принципу». Отож за кермо автівки «Бляшаної Ліззі» або Форду, Федір Павлович посадив свою дружину, балакучу Одарку Слюсаренко (?), котра була фаховою кравчинею. Так вона не тільки кермувала, а й їздила по клієнтам, а сам Федір Павлович мав тишу й спокій [5, с. 26].

А ось відомий історик й археолог, професор Українського університету в Полтаві (1918–1922), а згодом Українського вільного університету в Празі *Вадим Михайлович Щербаківський (1876–1957)* був нудистом [5, с. 85].

Урядовці й працівники закордонних представництв Західноукраїнської Народної Республіки (галичани).

Степан Львович Рудницький (1877–1937) – географ, картограф та етнограф, основоположник української фізичної, політичної і військової географії; в часи еміграції професор кафедри географії УВПІ ім. М. Драгоманова – дуже полюбляв спати. Про це відзначав чоловік молодшої сестри Рудницького, відомий правник й автор першої Конституції ЗУНР Станіслав Северинович Дністрянській (1870–1935): «Кутва (сімейна кличка Степана Рудницького – О. З.) не встає з ліжка – та взагалі так нудить ся тут, що більшу половину часу взагалі пересипляє. По полудне спить щонаймеше 2-3 години, а вночи, як покладе ся о 11. то перед 9. не хоче вставати…» [2, с. 245].

А ось *Нестор Остапович Нижанківський (1893–1940*) – композитор, піаніст і музичний критик, у 1923–1929 рр. – завідувач й доцент кафедри теорії музики й композиції УВПІ ім. М. Драгоманова – постійно удосконалював вміння фотокореспондента. У 1920–1930-х в ЧСР була популярною стереоскопічна фотокамера «Compur» німецької фірми «F. Deckel» (1912–1952). Таку й придбав Нестор Остапович і вже в 1930-х разом із нею змагався за авторське право із журналістами ряду чеських та львівських видань, обґрунтовуючи свої дії тим, «що на музичних його творах підпису може й не бути, бо коли музичний твір виконують, всі розуміють чий він; а ось, коли друкують знимки, то потрібно вказувати, що знимка зроблена Нижанківським» [1, с. 66].

Урядовці й працівники закордонних представництв Кубанської Народної Республіки (кубанці).

Григорій Микитович Омельченко (1884 – після 1945) – суспільно-політичний діяч, доцент кафедри історії слов'янських народів УВПІ ім. М. Драгоманова, директор Української реформованої гімназії в Ржевницях-Модржанах (1922–1945). «Заслужений діяч, партійний

чоловік із запорозькими вусами і проповідницьким виглядом. Книжечку написав і з неї читав. Отже, вганяло у сон. Безконечний потік імен і дат» [7, с. 66].

Серед «родзинок» Григорія Микитовича – пошуки скарбів (десь глибоко в душі чоловік прагнув багатства) та проведення екскурсій. Найбільше його вабив замок Карлштейн (готичний замок імператора Карла IV на 72-метровій вапняковій скелі над річкою Бероунка в 28 км від Праги). Карлштейн був примітний двома історичними моментами: «газовою атакою» гуситів, в ході якої, власне, замок ледь не був захоплений в 1427 р., і наявністю колодязя – старовинної пам'ятки XIII ст. глибиною 80 м. Омельченко був чомусь впевненим у тому, що колодязь – це вхід в таку собі «печеру Алі-Баби», оскільки із замку в 1436 р. імператор Сигізмунд, другий син Карла IV, не встиг вивезти величезну частину скарбів. Улюблений Омельченком незвичний старовинний механізм виїмки води в колодязі, як вхід в «передбачувану печеру», не раз змушував здригатися і хреститися екскурсантів.

Отже, історія «маленького емігранта» в міжвоєнній Чехословаччині цікава декількома аспектами. По-перше, завдяки споминам та мемуарам, вона вабить не сухою біографічною довідкою, як такою, а власне об'єктом (емігрантом), з яким може ідентифікувати себе кожна людина. Бо ж багато хто теж полюбляє спати, говорити з котами, влаштовувати вечірки, шукати скарби, фотографувати та інше. По-друге, завдяки повсякденним еміграційним нотаткам вимальовуються цікаві візерунки епохи 1920–1930-х рр., котрі дозволяють краще її розуміти (науково-технічні новинки, мода, їжа, музичні й книжкові уподобання тощо). По-третє, історія української еміграції в міжвоєнній ЧСР містить конкретні, випробувані життям, рецепти виживання в непрості часи про що й свідчать цікаві факти повсякденних еміграційних реалій

Конфлікт інтересів

Автор заявляє, що конфлікту інтересів щодо публікації цього рукопису немає. Крім того, автор повністю дотримується етичних норм, включаючи плагіат, фальсифікацію даних та подвійну публікацію.

Список використаної літератури

1. Габор В. А. (упоряд.). Летіло 40 сорок. Літературні анекдоти про відомих українських письменників, митців, політиків та мистецькі й суспільно-політичні події 20 - 30-х рр. XX ст. В-во «Піраміда», Львів. 2015, 170 с.
2. Карась Г. В., Обух Л. В. Софія і Станіслав Дністрянські. Листи. Спогади. Статті: монографія. В-во «Фоліант», Івано-Франківськ. 2018. 350 с.
3. Ковалевский П. Е. Зарубежная Россия: история и культурно-просветительная работа русского зарубежья за полвека (1920–1970). Paris, [без издательства], 1971. 347 с.
4. Кравчук Л., Козельчук Л. Спогади Віктора Приходька про Олександра Олеся. *Вінниччина: минуле та сьогодення. Краєзнавчі дослідження. Матеріали XXI Вінницької Всеукраїнської наукової історико-краєзнавчої конференції 24–25 вересня 2020 р., присвяченої 30-річчю з дня проголошення Декларації про державний суверенітет України*. Вінниця: Нілан-ЛТД. № 21. 2020. С. 241–254.
5. Наріжна Н. С. Дитячими очима. (Спомини). Sdružení Ukrajinek v České Republice. Praha, 2010. 99 с.
6. Русова С. Ф. Мемуари. Щоденники. «Поліграфкнига», Київ. 2004. 544 с.
7. Сім'янцев В. Студентські часи. (Спогади). Чехо-Словаччина. Роки 1923–1929. Вашингтон. Д. К. 1973. 91 с.
8. Суровцева Н. В. Спогади. В-во ім. Олени Теліги, Київ. 1996. 342 с.
9. Шаповал М. Ю. Шлях визволення. Суспільно-політичні нариси. В-во: Нова Україна. Прага–Берлін. 1923. 70 с.
10. Шляхтиченко М. Ю. До біографії Д-ра Олега Кандиби-Ольжича. *Український історик. Журнал Українського Історичного Товариства.* Українське історичне товариство. Нью Йорк–Торонто–Мюнхен. 1976. № 1-3 (57-59). Ч. 15. С. 119-128.

O. Y. ZUBKO (PhD History)
Secretary of the Department of World History and Archaeology
e-mail: zubkoolga5@gmail.com ORCID ID: https://orcid.org/0000-0002-7052-1472
Donetsk National University named after V. Stusa (Vinnytsia)
St. 2 Hrushevsky, Vinnytsia, 21050, Ukraine

INTERESTING FACTS FROM THE DAILY LIFE OF UKRAINIAN EMIGRANTS IN INTERWAR CZECHOSLOVACHCHYNA (1921–1939)

The purpose of the article. This article contains information about interesting facts from the lives of Ukrainian emigrants who ended up in interwar Czechoslovachcyna in the early 1920s. Ukrainian emigrants went abroad as a result of the defeat of the national-liberation struggle of 1917-1921. The following went abroad: former military personnel of the Ukrainian People's Republic (UPR), the West Ukrainian People's Republic (ZUPR), the Kuban People's Republic (KPR); government officials of the UPR, ZUPR, KPR; employees of foreign representative offices of the latter - diplomatic, political, economic, sanitary missions; civilians. The publication is based on the memories and memoirs of emigrants.

Interesting facts from the lives of Dmytro Chyzhevsky, Andriy Makarenko, Serhii Shelukhin, Dmytro Antonovych, Trokhym Pasichnyk, Oleksandr Oles, Fedir Slyusarenko are presented among the figures of the Ukrainian People's Republic. Interesting facts from the life of Stepan Rudnytskyi and Nestor Nyzhankivskyi are presented among ZUPR figures. Hryhoriy Omelchenko is represented among the figures of the Kuban People's Republic.

The research methodology involves the application of the principles of critical analysis and comparison.

The scientific novelty of the research is the display of worldview and human behavior in the center of historical analysis

Conclusions. This scientific research is important for three reasons. First, it is relevant not as a dry biographical reference, but as an object with which every person can identify himself. Secondly, interesting patterns of the era of the 1920s and 1930s emerge, which allow a better understanding of the era itself (scientific and technical innovations, fashion, food, music and book preferences, etc.). Thirdly, the history of Ukrainian emigration in the interwar Czechoslovak SSR contains specific life-tested recipes for survival in difficult times.

Key words: Ukrainian emigration, interwar Czechoslovachchyna, everyday history, interesting facts from the life of emigrants.

References

1. Gabor V. A. (ed.). 40 magpies flew. Literary anecdotes about famous Ukrainian writers, artists, politicians and artistic and socio-political events of the 20s and 30s of the 20th century. «Pyramid» building, Lviv. 2015, 170 p. (in Ukrainian)
2. Karas G. V., Obukh L. V. Sofia and Stanislav Dnistryanski. Letters. Memoirs. Articles: monograph. In «Foliant», Ivano Frankivsk. 2018. 350 p. (in Ukrainian)
3. Kovalevsky P. E. Russia Abroad: History and Cultural and Educational Work of the Russian Abroad for Half a Century (1920–1970). Paris, [no publisher,], 1971. 347 p. (in Russian)
4. Kravchuk L., Kozelchuk L. Memories of Viktor Prykhodyk about Oleksandr Oles. *Vinnytsia: past and present. Local studies. Materials of the 21st Vinnytsia All-Ukrainian scientific historical and local history conference on September 24-25, 2020, dedicated to the 30th anniversary of the Declaration on State Sovereignty of Ukraine.* Vinnytsia: Nilan-LTD. No. 21. 2020. P. 241–254. (in Ukrainian)
5. Narizhna N. S. Children's eyes. (Memories). Association of Ukraine in the Czech Republic. Praha, 2010. 99 p. (in Ukrainian)
6. Rusova S. F. Memoirs. Diaries. «Polygraphbook», Kyiv. 2004. 544 p. (in Ukrainian)

7. Sim'yantsev V. Student times. (Memoirs). Czechoslovakia. The years 1923–1929. Washington. D. K. 1973. 91 p. (in Ukrainian)
8. Surovtseva N. V. Memories. In the name of Olena Teliga, Kyiv. 1996. 342 p. (in Ukrainian).
9. Shapoval, M. Yu. The path of liberation. Socio-political essays. In: New Ukraine. Prague–Berlin. 1923. 70 p. (in Ukrainian)
10. Shlyakhtychenko M. Yu. To the biography of Dr. Oleg Kandyba-Olzhych. *Ukrainian historian. Journal of the Ukrainian Historical Society.* Ukrainian Historical Society. New York–Toronto–Munich. 1976. No. 1 3 (57 59). Part 15. P. 119 128. (in Ukrainian)